

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput III. De duabus Dionysii epistolis, altera ad Theotecnum, altera ad
Originem data, et an hunc Sanctus calamo umquam impugnarit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

AUCTORE
C. B.

responso longe fusiori, eoque exponit, quo in casu habeat, et quo in casu non habeat conscientiam pollutam, qui pollutionem nocturnam passus fuerit; nihil tamen docet, quod cum Sancti nostri canone proxime recitato pugnet. Interrogatus pater, inquit de Dionysio in Notis ad hunc canonem Balsamon laudatus, an Sacramentorum debent esse participes, qui involuntarium seminis fluxum passi sunt, dixit, quod, qui hoc passi sunt, iudicem habeant propriam conscientiam, ut, si, nulla precedente animi perturbatione, hoc eis acciderit, natura sua sponte hanc fluxionem tanquam excrementum excernente, non impediatur esse Sacramentorum participes. Si quibus autem ex rationis perturbatione præxistit cupiditas, eamque effluxio consecuta sit, vel cibi potusque intemperantia hoc evenerit, ii puri non sunt, non propter fluxum seminis, (non est enim hoc immundum, sicut nec caro, cujus est excrementum) sed propter malam cogitationem, quæ mentem polluit. Qui est ejusmodi, non habet bonam conscientiam, et non habet ideo potestatem ad Deum, id est, ad sacram Communionem, accedendi. Ita hactenus Balsamon, cujus etiam verba sano sensu accipienda hic esse, facile ea attentius consideranti patet.

B
tandemque
insigni clau-
sula, quæ hic
recitatur, finit
epistolam,

26 Ego interim, ut secundum propositum epistolam ad Basilidem integram huc transcribam, quatuor ejus capitibus seu canonibus jam recitatis insignem etiam, qua terminatur, clausulam subjungo. Sic habet: Has tu quidem nos honorans (non enim ignoras, o dilecte) nobis questiones proposuisti, nos ejusdem sententiæ, sicut et sumus, ejusdemque animi simul præparans, id est, ut opinionum, quæ inter nos etiam est, animorumque concordiam conserves. Ego autem, non ut doctor, sed ut cum omni simplicitate conveni nos invicem disserere, meam sententiam in commune edidi: quam cum tu examinaveris, fili mi sapientissime, quod tibi justum meliusque apparuerit, vel an sic etiam de his habere existimes, rescribes. Valere te, dilecte fili mi, in pace Domino ministrantem opto. Ita in epistolæ clausula Dionysius; ea qua utique, prout antea fore præmonui, manifestissime innuit, a se minime damnandos, qui quid illis contrarium definiendum observandumve ducerint. Adhæc in laudata clausula mirifice iterum elucet rara Sancti modestia, cum humilitate conjuncta. In illa enim, magistri auctoritate sibi minime arrogata, ea animi demissione loquitur,

C
acsi nulla prorsus ex causa responsis suis quidquam deferri, mereretur. Raro interim virtutum merito, cathedræ, quam occupabat, dignitate, doctrina plane insigni, etate admodum provecata, gloriosa fidei confessione, qua sub Decio et Valeriano inclaruerat, magnum sibi apud omnes nomen, nec parvam auctoritatem compararat.

cujus quatuor
capita in sa-
cros canones
a Græcis sunt
relata.

27 Atque hinc verosimillime factum est, ut quatuor Dionysii ad Basilidem epistolæ capita supra huc transcrita ab Orientali ecclesia inter sacros disciplinæ ecclesiasticæ canones seu regulas, ut jam ante monui, constanter fuerint relata. De his omni dubio procul Orientales episcopi, qui concilio quinisexto seu Trullano subscripserunt, sermonem faciunt, dum apud Labbeum tom. VI Conciliorum col. 1441 ita memorant: Quin etiam (suscepimus) canones Dionysii, qui fuit archiepiscopus magnæ Alexandrinorum civitatis. Quamvis autem concilium quinisextum seu Trullanum, utpote cui, auctoritate Romani Pontificis non convocato, hujus etiam nomine legatus non præsedet, minime existit legitimum, ex hoc saltem innotescit, Dionysii auctoritatem magni ponderis fuisse apud ingentem Orientalium episcoporum numerum, qui dicto conciliabulo reperiantur subscripti, ut vel hinc pateat, præmemorata quatuor epistolæ Dionysii capita sacris disciplinæ ecclesiasticæ canonibus ab ecclesia Græca seu Ori-

D
tali fuisse accensita, licet interim doctrina, quæ secundo canone continetur, approbanda non sit, ut jam supra fuse docuimus. Ceterum Theodorus Pel-tanus, Societatis Jesu sacerdos, anno 1580 Ingotstadii, sub hoc titulo, Epistola de Resurrectione Domini- nica et Paschalis jejunii termino, edidit epistolam, Dionysii Alexandrini nomine signatam, hancque deinde Franciscus Combesius sub eodem titulo in Bi- bliothecam concionatoriam intulit; notandum autem est, illam ab epistola Sancti canonica, ad Basilidem data, integræ huc jam transcripta, distinguendam non esse, quod, cum nonnullis tituli diversitas fucum fe- cerit, annotare adhuc hic libuit, antequam adsequens hujus Appendicis caput progrediar.

CAPUT III.

De duabus Dionysii epistolis, altera ad Theotecnum, altera ad Origenem data, et an hunc Sanctus calamo umquam impugnarit.

I
nter epistolas seu libros libellose epistolari forma a Dionysio conscriptos recensendus certe est libellus, quem ille ad Origenem de martyrio dedit. Eusebius lib. vi, cap. 46 varias enumerans epistolas ac libros, a Dionysio scriptos, ita memorat: Est et libellus (Dionysii scilicet) de martyrio ad Origenem scri- ptus. Eusebio consonat Hieronymus libro de Illu- stribus Ecclesiæ Scripturibus, Operibus a Dionysio elucubratis librum de martyrio ad Origenem scriptum pariter annumerans, ut dubitandum non sit, quin Sanctus ad Origenem epistolam, quæ de martyrio tractaret, reipsa conscripserit. Causam autem seu occasionem, qua Sanctus dictam epistolam scripserit, ex ipso, quo de hæc scripta sunt, argumento fas est colligere; de martyrio scilicet scripta, tam ab Hiero- nymo quam ab Eusebio mox laudatis assertit, ut adeo, quemadmodum unanimi consensu eruditi omnes fatentur, a Dionysio, qui Origenis discipulus fuerat, huic in tormentis seu in carcere fidei causa existenti scripta fuerit, quo animam magistro suo dolore ac miseria tabescentem relevaret, eique solatii præberet vicem, a quo non semel in obscuris absconditisque rebus optatam lucem acceperat. Verum, quamvis dubium non sit, quin memorata epistola ad Orige- nem scripta fuerit occasione carceris vinculorumque, quæ is fidei causa passus est, dubitari tamen potest, quo circiter tempore quæ in persecutione vincula et tormenta, quorum occasione a Dionysio præfatam epistolam acceperit, vir celeberrimus passus sit. Quid- quid nonnullis visum fuerit, puto hæc ego, Deciana persecutione sciante, Origenem passum esse.

F
29 Etenim Eusebius lib. vi Historiæ Ecclesi- asticæ cap. 59 refert, quid varii Decianæ persecutio- nis furore passi fuerint; de Origenem autem ibidem sic scribit: Porro quæ et quanta Origeni in ea persecu- tione (Decii) acciderint, et quis horum omnium exitus fuerit, dum pessimus dæmon omnes adver- sus illum (Origenem) copias instantius movet, cunctisque machinis ac viribus eum impugnat, et in hunc præ reliquis omnibus, qui tunc temporis appetiti sunt, præcipue irruit: quæ item et quanta propter doctrinam Christi vir ille pertulerit, vin- cula scilicet et corporis cruciatus, et in intimo carceris recessu ferrei torques ærumnas, utque multorum dierum spatio pedes in nervo ad qua- tuor usque foraminum interstitia distenti fuerint; adhæc ignium minas, et quæcumque alia ab ini- micis illita fortiter sustinuit, et ejusmodi tandem harum rerum exitus fuerit, iudice omnium virum nisi ambitiose contendente, ne illum interficeret: denique quos sermones posthæc quamque utiles iis, qui consolatione indigent, reliquerit, plurimæ ejus epistolæ non minus vere quam accurate com- memorant. Ita hactenus Eusebius, qui Origeni plus æquo hic favere, nonnullis eruditus, nec immerito videtur; Origenes enim non ea animi fortitudine, qua hic scriptor refert, tormenta omnia, quibus sub Decio

anno 249 aut
altero ex binis
sequentibus
scripta est;

A Decio tortus est, sustinuit, verum is superatus, teste Epiphiano, succubuit, lapsusque a martyrii palma descivit. Ut sit, instituti mei non est, rem hanc pluribus discutere. Mihi sufficit, ex allatis Eusebii verbis manifestum esse, Origenem sub Decio gravissime passum esse, diuque in carcere fuisse detentum. Hinc porro, cum Origenes tantum senel tormenta et vincula fidei causa passus fuisse legatur, absque ulla hæsitazione, quod huc potissimum spectat, concludendum arbitror, præmemoratam Dionysii ad Origenem epistolam, Deciana persecutione sæviente, scriptam esse, ut adeo, cum hæc sub finem anni 249 aut initio sequentis moveri caperit, annoque 251 finem acceperit, epistola illa vel anno 249 vel altero ex binis sequentibus exarata fuerit.

alterius autem, cujus occasione de illa hic tractatur,

50 Habeo itaque jam tempus, quo illa scripta sit, quam proxime determinatum. Verum, inquit, fuit ergo hæc epistola eo ipso tempore conscripta, quo epistola ad Domitium et Didymum in Commentario memorata, ac proin eo ipso loco, quo ibidem de hac actum fuit, etiam de illa fuisse agendum. Respondere, idcirco ibidem a me de Dionysii ad Origenem epistola actum non esse, quod, quemadmodum in Commentario num. 98 jam monui, alia insuper de Origene a Dionysio scripta epistola, utpote cujus ignoretur epocha, in hæc Appendicem esset rejicienda, vellemque ea, quæ ad Origenem, veluti a Dionysio Alexandrino scripta, pertinent, sub unum quodammodo aspectum proponere. Itaque, hoc prænotato, de posteriori hæc epistola nunc etiam agere aggredior. Cum enim duobus præcedentibus hujus capituli numeris de epocha deque argumento epistolæ, a Dionysio ad Origenem in tormentis existentem de martyrio data, sufficienter actum sit, proximum est, ut et de altera epistola, cujus ea occasione in hæc Appendicem fuit rejecta, nunc agam. Gobarus apud Photium in Bibliotheca codice 252 num. 11 sic scribit: Origenem et Theognostum magnus ille Athanasius Alexandrinus in multis libris admittit. Et Titus Bostrorum et Gregorius Theologus in epistolis eundem Philocalum nominant. Et Nyssenius laudabiliter ejus mentionem facit, et Dionysius Alexandrinus ad hunc eundem scribit, et post mortem illius scribens ad Theotecnium, Cæsariensem episcopum, laudat Origenem, atque Alexander Hierapolitanus, ad Origenem scribens, verbis eum plurimum delinit.

epocha non habetur

51 Hæc apud Photium Gobarus, luculenter docens, non tantum a Dionysio ad Origenem, adhuc in vivis superstitem, datam esse epistolam; verum etiam hunc, jam vita functum, fuisse ab illo, data ad Theotecnium, Cæsariensem antistitem, epistola laudatum. Hinc nonnulli eruditi inferunt, a vero prorsus abhorre, quod a quibusdam de Tractu a Dionysio adversus Origenem scripto asseritur. Quid de re hæc statuendum sit, hoc præsentis capite indagare proposui. Ante tamen quam id faciam, nulli definito anno aut epochæ eam, quam a Dionysio ad Theotecnium datam, verbis proxime recitatis testatur Gobarus, epistolam posse innecti, ostendo, ut sic, cur hæc in hæc Appendicem rejicienda fuerit, studiosus lector perspicat. Dicta epistola a Dionysio ad Theotecnium scripta est vel ante, vel postquam hic jam esset ad Cæsariensem in Palæstina cathedram erectus. Si primum, cum Theotecnus Dionysio prope fuerit æqualis et certe ante annum 230 floruerit, nulla sane ratione determinari potest, quo circiter anno prælaudata epistola scripta fuerit: quod si autem hanc, ut verosimilius apparet, ad Theotecnium, cum jam Cæsariensis esset creatus episcopus, scriptam velis, nequit etiam, hoc dato, sat certo atque accurate definiri, quo circiter anno fuerit exarata. Primo enim dubium est, quo definito anno Theotecnus ad Cæsariensem cathedram fuerit erectus; secundo inter annum, quo Theotecnus ad eam cathedram promotio accidit, et annum 263, quo Dionysius e vivis excessit, anni aliquot intercesserunt medii, ut etiam in hypothesi, quod Theotecnus, ut nonnulli contendunt, anno circiter 260 ad Cæsariensem cathedram fuerit promotus, dubium adhuc futurum sit, Octobris Tomus II.

quoniam determinato anno ex sex annis, qui ab anno 260 usque ad annum 263, computato utroque extremo, occurrunt, præmemorata epistola scripta sit.

AUCTORE C. B.

52 Porro, unde adhuc evidentius patescit, quam dubia sit epocha, ad quam epistola, qua de hic agimus, referenda sit, dubium est, an Theotecnus non citius quam anno 260 ad episcopalem dignitatem fuerit erectus. Id hunc in modum ostendo: Eusebius, ubi Historiæ Ecclesiasticæ lib. vii, cap. 15 de pace, quam Gallienus, misso ad Dionysium, Pinnam aliosque rescripto, supra in Commentario recitato, Ægypti ecclesis reddidit, sermonem instituit, capite sequenti mox subjungit: Eadem tempestate Romanæ quidem Ecclesiæ adhuc præerat Xystus; Antiochenam vero post mortem Fabii Demetrianus regebat; apud Cæsaream Cappadociæ Firmilianus; in Ponto Gregorius, fraterque ejus Athenorodorus, ambo Origenis discipuli, ecclesias gubernabant. Apud Cæsaream autem Palæstina, mortuo Theoctisto, sacerdotium suscepit Dominus. Quo non multo post ex hac vita sublato, Theotecnus, qui ad nostram usque ætatem superfuit, in ejus locum subrogatus est. Ita Eusebius; quibus verbis, cum ea instituto de pace Ecclesiæ reddita sermonem proxime subjungat, satis aperte indicat, eo ipso tempore circiter, quo ea Ecclesiæ reddita fuit, Theotecnium ad Cæsariensem in Palæstina cathedram fuisse erectum. Quapropter cum a Gallieno pax Ecclesiæ ante annum 260, Ægypti vero ecclesiis ante annum 261 reddita non fuerit, necesse est, ut ex Eusebii testimonio Theotecnus vel anno 260 vel 261 circiter Cæsariensis episcopus sit creatus. Verum Eusebius verbis proxime recitatis etiam innuit, Xystum eadem tempestate seu eodem tempore, quo a Gallieno tum in Ægypto, tum alibi ecclesiis pax restituta fuit, Romanæ adhuc Ecclesiæ præfuisse; Xystum tamen quemadmodum in Commentario ad hujus Vitam prævio apud nos tomo II Augusti dilucide probatum invenies, anno 238, mense Augusto circiter martyrii palma coronatus, e vita migravit, ut adeo, dum Eusebius verbis supra recitatis indicat, eadem tempestate, qua a Gallieno pax Ecclesiæ restituta fuit, Xystum Romanæ Ecclesiæ adhuc præfuisse, Theotecniumque ad Cæsariensem cathedram fuisse promotum, vocibus eadem tempestate duorum ut minimum vel trium annorum latitudo includatur; unde consequitur, ut ex Eusebii verbis proxime recitatis certum non sit, Theotecnium non prius quam anno circiter 260 aut 261 episcopum fuisse creatum.

sufficienter comperta;

E

53 Jam vero si id certum non sit, nihil obstat, quo minus Theotecnus anno circiter 238 aut etiam paulo citius ad Cæsariensem cathedram credatur fuisse promotus, ut proinde incertum plane sit, quo anno circiter præmemoratam ad Theotecnium epistolam, etiam dato, quod hæc ad illum jam episcopum data fuerit, Dionysius scripserit. Atque ita quidem jam vides, quantum opinor, erudite lector, Dionysii ad Theotecnium epistolam, hujusque occasione etiam alteram, supra plus semel memoratam, quam Sanctus ad Origenem scripsit, in hæc a me fuisse Appendicem non immerito rejectam. At vero, quamvis etiam annus, quo tam epistola ad Theotecnium, quam epistola ad Origenem a Dionysio scripta est, definiri accurate posset, non propterea tamen mihi, qui res omnes, quocumque modo ad Origenem Dionysii occasione spectantes, sub unum veluti aspectum statui proponere, ratio legitima defuisset, ob quam de dictis binis epistolis in hæc Appendicem tractassem. Memorandum enim hic etiam est aliquod Opus, quod, veluti a Dionysio contra Origenem scriptum, laudari invenio, quodque an Dionysium vere habeat auctorem, disceptandi præbet materiem. Quapropter cum de hoc Opere, secundum ea, quæ me facturum, supra spondei, hic in Appendice sit agendum, fuisset sane, cur et in hac, spectato instituto meo, de binis dictis epistolis a me ageretur, etiamsi harum epocham apprime habuissem computatam. Hisce jam præmissis, ad Opus, quod veluti a Dionysio contra Origenem scriptum laudari invenio, sermonem convertito.

fuisseque, etiam hoc non posito, de binis istis epistolis hic agendum ratione Operis, F

AUCTORE
C. B.
ex quo locus
Dionysii con-
tra Origenem
citatus inveni-
tur.

54 Greterus, Societatis nostræ sacerdos, centum et quinquaginta quatuor de variis argumentis Quæstiones, totidemque ad has Responsiones sub nomine Anastasii Sinaitæ, patriarchæ Antiocheni, publicam in lucem typorum beneficio emisit, hæque deinde cum Annotationibus, a Greterio subinde adjectis, in totum nonum Bibliothecæ Patrum fuerunt illatæ. In responsione autem ad harum quæstionum vigesimam tertiam, in qua de paradiso terrestri disseritur, citatur locus ex Dionysii Alexandrini Scriptis contra Origenem, Græce ex τῶν κατ' Ὀριγένους, adeo ut, si recte ibidem, et quidem ab Anastasio Sinaita, citetur Dionysius, necesse sit, eum Opus aliquod contra Origenem ejusce errores elucubrasset. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 248 num. A sic scribit: Eo (Heracla patriarcha Alexandrino) extincto, cum in locum ejus successisset Dionysius esset; licet ejusdem Origenis olim fuisset discipulus, attamen veritatis ardore astuans, nullam ejus rei ducens rationem, et Deo cuncta posthabens, ipsum Origenem, qui jam scripta sua multis erroribus aspersa evulgarat, cepit acriter impugnare, et in multis hæreseos accusare. Hæc laudatus eruditissimus Annalium Ecclesiasticorum parens, qui proinde præmemoratas quæstiones, Anastasio Sinaitæ a non paucis adscriptas, verosimillime viderit, atque una in harum vigesima tertia locum ex Opere a Dionysio Alexandrino adversus Origenem scripto citari ac transcribi observavit. Etenim, cum ipsemet nullam prorsus rationem afferat, ob quam Origenem a Dionysio oppugnatum, verbis proæmine recitatis affirmet, non video, qua alia ratione nixus hoc vir eruditissimus asseverare, potuerit.

Etenim,
quamvis qui-
dem ex vene-
ratione, que
Dionysius
observavit
Origenem,

55 Ut ut sit, plures interim sunt, qui nec Baronii auctoritate, nec Dionysii loco, in memorata quæstione 25 citato, moventur, ut Dionysium adversus Origenem Opus aliquod exarasset, in animum inducant. Etenim, ut aiunt, Origenes, quoad vixit, summo opere fuit a Dionysio observatus, jamque vita functus etiam laudatus. Hoc autem probant, partim ex Sancti ad Origenem de martyrio epistola, partim ex altera ejusdem ad Theotecnum, Cæsariensem episcopum, epistola supra hic pariter memorata, in qua Origenem post mortem a Dionysio fuisse laudatum, a Gobaro diserte asseritur. Quod ad me pertinet, verosimilius sane existimo, numquam Opus aliquod a Sancto adversus Origenem fuisse conscriptum. Verum id ego nec ex veneratione, qua hunc in vivis superstitem coluit, nec ex laudibus, quibus vita functum prosecutus est, satis probatum puto. Etenim duo hic potissimum distinguenda sunt, persona scilicet Origenis, admissæque ab eo in scriptis errores. Personam autem viri, utpote quem olim habuisset magistrum, impense, quoad hic vixit, venerari atque observare Sanctus potuit, illiusque nihilominus errores rejicere, atque etiam scriptis impugnare, ut adeo ex observantia, qua erga Origenem viventem Dionysius fuit, concludi non posse videatur, eum adversus ejus, etiam adhuc viventis, errores scriptis editis non certasse. Sed fac tamen, inde sequi, Dionysium contra errores Origenis, cum hic etiamnum in vivis esset, nihil omnino movisse, id tamen ab eo post Origenis obitum factum non esse, utique ex laudibus, quibus Origenem in epistola ad Theotecnum scripta prosecutus a Gobaro asseritur, neutiquam evinces.

Nullum contra hunc Opus ab illo esse scriptum, certum non sit,

56 Etenim nihil omnino obstat, quo minus Sanctus errores Origenis scripto edito confutasse, huncque simul ob rarum ingenii acumen, eximias animi dotes, aliasque ob causas laudasse, credatur. Sic S. Hieronymus in suis Operibus (vide de eo apud nos tom. VIII Septembris Commentarium historicum) Origenem tum ob ingenii præstantiam, tum ob indefessam in sacrarum Litterarum studio diligentiam laudibus sæpissime effert, nec propterea tamen ejus errores, si quando id argumenti, quod tractat, ratio requirit, confutare omittit. Sic ipsemet S. Dionysius in suis de Promissionibus libris Nepotem, qui Arsinoitas in erroneam de terreno Christi regno, mille annis post resurrectionem duraturo, opinionem pertraxerat, impense laudat, ejusque nihilominus

errores in illis ipsis libris confutat. Laudo, inquit D
in secundo e dictis de Promissionibus libris apud Eusebium Historiæ Ecclesiasticæ lib. vii, cap. 24. Nepotem ac diligo, cum propter fidem, tum ob diligentiam et studium Scripturarum; postremo ob psalmorum cantus multiplices, quibus plerique ex fratribus etiamnum magnopere delectantur, magnoque honore ac reverentia hominem prosequor, vel ob id maxime quod ex hac vita migravit. Ea veneratione, ea laudum, ut ita dicam, professione Dionysius de Nepote, jam vita functo, loquitur eo ipso loco, quo ejus errores, Opere hunc unice in finem elucubrato, confutat, ut adeo ex laudibus, quibus Sanctus, teste apud Photium Gobaro, Origenem, jam vita functum, prosecutus est, certo concludi non valeat, nullum a Dionysio Opus adversus Origenis errores, cum hic jam e vivis excessisset, fuisse exaratum.

57 Verum, inquires, si neque ex veneratione, qua an tamen
Origenem adhuc vivum observavit Dionysius, neque ex laudibus, quibus eum jam mortuum prosecutus est, concludi queat, nullum ab illo adversus hunc, etiam vita functum, Opus fuisse conscriptum, qua tandem ratione id a Sancto etiam tum factum non esse, verosimilius evadet? Respondeo: Dionysium adversus Origenem vive adhuc vivum sive jam mortuum, non scripsisse, verosimilius autem tum ex eo, quod quæstiones supra laudatæ, ex quarum una ratione loci ex Dionysio adversus Origenem in ea citati, solummodo eruitur oppositum, fidem integram non mereantur; tum ex eo, quod Socrates in Historia sua Ecclesiastica ea tradat, ex quibus, si modo veritati certo congruant, necessario est consequens, ut Dionysius Origenem ejusce errores nullo umquam Opere impugnari. Duo itaque hic, quæ ad opinionem nostram, qua Dionysium adversus Origenem non scripsisse, verosimilius arbitramur, stabilendam conducunt, paulo accuratius discutienda sunt. Ab infirma Quæstionum memoratarum fide demonstranda incipio. Titulum hunc apud Greterum, primum earum ex Bibliotheca Augustana editorem, sibi habent præfixum: Liber, qui vocatur Ὀρίγους, hoc est, dux viæ. Sancti patris nostri Anastasii Sinaitæ, episcopi Antiocheni, interrogationes et responsiones de diversis capitibus a diversis propositæ. Solutiones non ex seipso, sed ab experientia et ex sacris Litteris desumpsit. Itaque secundum hunc titulum Anastasius Sinaita simul et Quæstionum, de quibus hic disserimus, et libri, qui vocatur Ὀρίγους seu Dux viæ, est auctor, fuitque Antiochenus episcopus. Verum Henschenius noster ad vigesimam primam Aprilis in duobus Anastasiis, altero presbytero, altero patriarcha Antiocheno, dilucide probat, Anastasium Sinaitam, qui libri, Ὀρίγους inscripti, auctor est, quique sæculo sexto senescente floruit, ab Anastasio, patriarcha Antiocheno, qui eodem circiter tempore Antiochenæ ecclesiæ præfuit, esse distinctum, ut adeo vel ex ipso titulo, quem Quæstiones præferunt, fides earum non parum infirmetur.

58 Verum hæc multo magis infirmatur ex iis, quæ de illis Quæstionibus laudatus Henschenius in duobus Anastasiis num. 17 observat. In illis etiam quæstionibus, inquit, citantur canones synodi quini-
sexte sive Trullanæ, Constantinopoli anno dccvii conditi, integro scilicet sæculo post utriusque Anastasii (Sinaitæ scilicet et patriarchæ Antiocheni) mortem: citatur etiam S. Nicephorus, patriarcha Constantinopolitanus, quem mortuum esse pcccxviii, ostendimus ad ejus Vitam xii Martii: citantur denique Olympiodorus, qui ad decimum seculum spectat, S. Maximus, monachus et martyr, Moschus et alii, (utroque Anastasio) juniores omnes. Demum ad quæstionem 117 respondetur sub finem, tunc septingentesimum annum agi, quod Ariani sint expulsi ex Locis sanctis, eaque a Barbaris esse occupata, ut mirum non sit, si tot errores posteriorum Græcorum sint infartii his quæstionibus et responsionibus, quas eliminandas omnino judicamus e Catalogo tractatum, tam eorum, quos S. Anastasius Sinaita, quam quos Anastasius

Sanctus contra Origenem scripsit, ob Operis, in quo solo id fecisse innuitur.

E

F

fidem semper admodum, quomodocumque

A Anastasius Antiochenus composuit. *Hactenus Henschenius, ex personis potissimum, utriusque Anastasio, Sinaitæ scilicet et Antiocheno ætate posterioribus, quæ in Quæstionibus præfatis memorantur, non immerito concludens, Opus illud nec Anastasium Sinaitam, qui sæculo septimo, nec Antiochenum, qui præcedenti obiit, habere auctorem, ut adeo, cum auctoris non parum junioris fatus esse debeat, fides illius in narratione eorum, quæ ante utriusque laudati Anastasii ætatem facta sunt, plurimum infirmetur.*

illud consideretur, sublestant dubium adhuc manet;

59 Quod si reponas, Opus illud, licet ab Anastasio, vel Antiocheno, vel Sinaita primo concinnatum, a posterioris ævi scriptoribus fuisse deinde interpolatum, hincque esse, cur in eo personæ, quæ utriusque laudati Anastasio ætate posteriores sunt, subinde laudentur; respondeo: sit ita; nec sic tamen pro fide integra dicto Operi vindicanda quidquam habebis. Cum enim præter ea, quæ verbis proxime recitatis recenset Henschenius, plura adhuc alia, quæ auctorem utroque laudato Anastasio juniorem requirunt, ex eruditorum judicio contineat, oportet sane, ut plane insigniter sit interpolatum, saltem quantum ad ea, quæ utriusque Anastasii ætate sunt posteriora. Hinc porro dubium fit, an pariter interpolatum non sit quantum ad ea, quæ utroque Anastasio anteriora sunt habenda. Jam vero, cum id ita sit, dato etiam, illius Operis seu laudatarum 134 quæstionum totidemque ad has responsionum auctorem vere esse Anastasium sive Sinaitam sive Antiochenum, sciri tamen necdum potest, quid in illis, sive de re Anastasii anteriori, sive de re his posteriori sermo sit, ad alterutrum Anastasium, veluti primævum auctorem; quid contra ad ævi posterioris scriptorem seu potius interpolatorem pertineat, ut adeo, quocumque demum modo quæstiones illæ considerentur, fidem integram atque indubitam non mereantur, ac proin ut nominatim, cum dictus locus in harum vigesima tertia, ex Opere a Dionysio adversus Origenem scripto citatur, a posterioris ævi scriptore, rei non satis gnaro, forsitan sit infartus, dubium adhuc maneat, an Dionysius umquam adversus Origenem calumiam vere strinxerit.

quod dubium etiam ex iis, quæ scribit Socrates, augetur;

40 Porro hoc dubium non parum augetur ex iis, quæ Socrates de auctoribus, qui contra Origenem primi scripserunt, memoriæ prodit. Hæc, cum de infirma Quæstionum præfatarum fide jam satis actum sit, discutienda nunc sunt. Socrates, qui sæculo quinto protracto floruit, atque a judicio et accuratone per nonnullos laudatur, Historiam Ecclesiasticam contexit, resque in ea a Constantini Magni imperii primordiis usque ad annum 459 gestas, nonnullas subinde observationes his immiscens, septem libris est complexus. Horum autem sexto, cap. decimo tertio sic scribit: Sed quoniam qui obtractandi studio ducuntur, plurimos seduxerunt, ab Origenis lectione velut impii eos avertentes; non incommodum fore arbitror, pauca de illis disserere. Viles homines et obscuri, qui per se ipsi inclarescere non possunt, ex potiorum vituperatione famam aucupari conantur. Laboravit hoc modo primum Methodius, Olympi Lyciæ civitatis episcopus. Deinde Eustathius, qui exiguo Antiocheno ecclesiam rexit tempore. Post hunc Apollinaris, ac postremo Theophilus. Hæc est quadriga maledicorum, qui non eadem incidentes via, Origenem calumniati sunt. Alius enim alia de causa ad accusationem ejus prorupit; quo facto singuli satis declararunt, se omnino probasse ea, quæ minime reprehendissent. Nam quoniam alius aliud dogma singillatim refutare aggressus est, perspicuum est, singulos pro vero admisisse id, quod minime insectati sunt, tacite scilicet comprobantes ea, quæ non exagitabant. Methodius quidem cum in libris suis Origenem diu multumque insectatus fuisset, postea tamen quasi palinodiam canens, in dialogo, quem Xenonem inscripsit, summa eum admiratione prosequitur. Ita Socrates, multa quidem, quæ hujus loci non est discutere, affirmans; rerum simul, quod huc spectat, apertissime docens, Methodium, Olympi in Lycia episcopum, primum

fuisse, qui adversus Origenem calumiam strinxerit. Quapropter, cum Methodius, qui circa annum 505, Diocletiano Ecclesiam persequente, martyrio coronatus est, sæculo tertio ad finem jam fere protracto præcipue floruerit, nec ante annum 280 scriptis inclaruisse videatur, consequens est, ut ex Socratis testimonio nemo ante hoc tempus scripto adversus Origenem decertarit, ac proin ut Dionysius, utpote anno 263 vita functus, nullum adversus illum Opus elucubravit.

41 Verum, inquires, Socrates erga Origenem existit justo propensior, ut non immerito quis suspicetur unum forte aut alterum, etiam Methodio antiquiorem, scriptorem, qui adversus Origenem scripserit, silentio ab illo esse suppressum. Fateor: Socrates, uti ex ejus verbis proxime huc transcriptis, præcipue ex modo, his expresso, quo de Methodio, sancto Martyre, in Origenis favorem loquitur, manifestum est, in Origenem, ne amplius aliquid de homine hæreses nonnullis etiam suspecto dicam, extra omne dubium fuit æquo propensior, hincque etiam partim est, cur, spectato etiam Socratis testimonio, pro prorsus indubitato non habeam, Dionysium adversus Origenem non scripsisse. Accedit, forte Socratem, quod alterum est, ob quod istud pro indubitato non habeam, omnes libros, a Dionysio conscriptos, qui magno numero fuerunt, non habuisse perspectos, ut adeo, etiamsi Socrates primos auctores, qui contra Origenem scripserunt, bona fide recensere voluisse credatur, ex ejus testimonio, supra transcripto, certum omnino non sit, a Dionysio contra Origenem nullum Opus fuisse exaratum. Itaque, cum ex Quæstionibus supra laudatis, Dionysium contra Origenem scripsisse, certum atque indubitatum, ut probavimus, esse non possit; ex Socrate autem certum omnino atque indubitatum etiam non evadat oppositum, rem ego totam studiosi lectoris judicio permitto, dixisse contentus, postremum hoc, quod ex Socrate eruitur, idque ob hujus auctoritatem, aliaque num. 58 et seqq. disputata mihi longe apparere verosimilius.

AUCTORE C. B.

imo, omnibus perpensis, Dionysium contra Origenem non scripsisse, verosimilius appareret.

D

CAPUT IV.

An Sanctus concinnarit Scholia in Opera, quæ sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur.

Plures esse antiquos auctores, qui Dionysium Alexandrinum episcopum, in libros, Dionysii Areopagitæ nomine circumferri solitos, composuisse scholia affirmant, plerique ex iis, qui dictos libros Areopagitæ attribuendos censent, pro uno e præcipuis opinionis suæ fundamentis habent. Inter auctores autem, quos id affirmare contendunt, præcipui sunt S. Anastasius, cognomento Sinaita, et S. Maximus martyr. His addi queunt Nicetas Choniates et Joannes Cyparissiota, qui cognominatus fuit Sapiens. Horum quatuor, omniumque aliorum, qui Dionysium in Areopagitæ Opera scripsisse scholia affirmare dicuntur, antiquior est S. Anastasius Sinaita. Floruit hic sæculo sexto senescente, sæculoque insequenti e civis excessit. Inter varia, quæ elucubravit Opera, librum concinnavit, quem Ὁδῆγος, id est, Duceum viæ inscripsit. Exstat hic in tomum nonum Bibliothecæ Patrum editionis Lugdunensis illatus. Illius autem cap. 22 Anastasius hæc memorat: Idem divinus et apostolicus Dionysius (Areopagita scilicet) nominat supernas Virtutes multas substantias. At Magnus Dionysius Alexandrinus ex rhetorum numero episcopus factus, in Scholiis, quæ scripsit in sibi cognominem Dionysium, hæc habet: Externa philosophia ingenitam appellare solet omnem inaspectabilem, similiter et hypostases substantias. Ex eujus more S. Dionysius his locis est locutus. Improprie nimirum has voces usurpans.

Verba, quibus a nonnullis S. Anastasius Sinaita,

E

45 S. Maximus, qui sæculo septimo floruit, Scholia in Cælestis Hierarchiæ libros sub Dionysii Areopagitæ nomine circumferri solitos composuit; in Scholiis

S. Maximus martyr, Nicetas Choniates